

ԽՄԲԵԳՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԷՆ ՆԵՐՍ ՍԿՍԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկու ամիսներէ ի վեր սկսած են արդէն նորոգութիւնները Ս. Յարու-
թեան Տաճարէն ներս, համաձայն երեք Պատրիարքարաններու, Յունաց, Լա-
տինաց և Հայոց ճարտարապետներու ներկայացուցած տեղեկագրերուն և ցոյց
տուած ուղղութիւններուն:

Աւելորդ չենք նկատեր, հոս, անգամ մը ևս կրկնելու թէ տարիներէ
ի վեր մասնագէտ ճարտարապետներու ուսումնասիրութեանց և
աւարկայ եղող Ս. Յարութեան Տաճարը կը կարօտի հետեւեալ անհրաժեշտ նորո-
գութիւններու:

Ա. — Տաճարին զմբէթը վեր. բոնող սիւները անհրաժեշտաբար պէտք
ունին պէթոմ աւմէի ներքին ամրացումներու, ինչպէս նաև իւրաքանչիւր սիւ-
նին առանցքին մէջն ու շուրջը պիտի դրուին, թանձրամածէ շինուած, շղթայա-
ձև զօտիներ, որոնք պիտի նպաստեն զմբէթի ընդհանուր կայունութեան՝ ժա-
մանակին դէմ և մանաւանդ երկրաշարժերու պարագային:

Բ. — Նորոգութեան և ամրացման պիտի ենթարկուին Ս. Գերեզմանը
տաղաւարող կառոյցին պատերն ու սիւները, փոփոխութեամբ պատերը կազմող
քարերու: Մասնագէտ ճարտարապետները իրենց տեղեկագրին մէջ դիտել կու
տան նոյնպէս թէ, Գերեզմանի մատրան այժմու կառոյցը, 1808ին Ս. Յարու-
թեան հրդեհէն վերջ Յոյներու կողմէ նորոգուած, չի ներդաշնակուիր Տաճարի
ընդհանուր ճարտարապետութեան հետ և պէտք ունի որոշ փոփոխութիւններու:

Գ. — Փլչելու վտանգին ներքեւ է նոյնպէս Ս. Յարութեան Տաճարի մուտ-
քին արտաքին մասը: Ծակատին վերի կառոյցները դէպի գուրս շեղած են և
զարդաքանդակներու մեծ մասը մաշած ու կոտրտած: Համաձայն ճարտարա-
պետներու թելադրութեանց, ամբողջապէս վար պէտք է առնուի ճակատի այս
մասը և խնամքով վերստին վերաշինուի, ամբողջացնելով թերի և պակաս կող-
մերը:

Դ. — Անհրաժեշտ նկատուեցաւ, նորոգութեանց սկսելէ առաջ, ընդհանուր
քննութեան աւարկայ ընել Տաճարին հիմերը և անոնց հետ կապ ունեցող ջուրի
ճամբաներն ու ջրհորները: Ս. Յարութեան նորոգութեան ձեռնարկուեցաւ, երկու
ամիսներ առաջ, հիմերու այս քննութեամբ և ջուրի ճամբաներու և ջրհորներու
նորոգութեամբ, վարէն սկսելով դէպի վեր երթալու համար, համաձայն մարդ-
կային ձեռնարկներու նկատմամբ որդեգրուելիք կերպին:

Այսպէս, շուրջ երեսունհինգ տարիներէ ի վեր օրակարգ եղող Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան ծրագիրը վերջապէս գործադրութեան կը դրուի, հաւանութեամբ և մասնակցութեամբ իրաւակից Պատրիարքարաններու, աշախուղի հսկողութեամբ Յորդանանի բարեխնամ կառավարութեան և բուրիս սիրելի Թագաւորին։ Ս. Յարութեան նորոգութիւնը կը զրուէ նոյնպէս շեքմ հետաքրքրութիւնը բովանդակ ջրիստոնեայ աշխարհին։

Առաջին անգամ չէ որ Ս. Յակոբեանց նուիրեալ և զինուորեալ Միաբանութիւնը հարկին ներքէ կը գտնուի մտածելու Ս. Տեղեաց մեզի մեր նախնիքներէն ժառանգ ֆուգած իրաւունք Սրբապաշտութեան պահպանութեանը մասին։ Հոս ի պատիւ Հաստատութեանս հոգևոր զինուորներուն, պէտք է բռնել թէ միայն պատմութեան չէ որ կը պատկանին այն սխրալի գոհաբերութեանը, որոնք այս Ս. Ուխտի քաջակորով նուիրեալներուն գործն է եղած, ինչպէս երէկ՝ այնպէս ալ մեր օրերուն, Ս. Երկրի մէջ մեր կրօնական և ազգային իրաւանց ի պաշտպանութիւն։ Այդ գործը իր կարելի և վայել զիտակցութեամբ և լրլրեամբ կը շարունակուի այսօր նորէն, հակառակ բազմապիսի դժուարութիւններու։

Միայն ապաբարոյ ազդեցութիւններէ տարուած և իմացական տկարութիւններու ենթակայ մարդեր են որոնք չեն կրնար գնահատել եկեղեցանուէր այս գործը, որ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան է եղած դարերով, պահպանելու և սերունդէ սերունդ փոխանցելու կրօնական ու ազգային այս պանծալի ժառանգութիւնը։ Արատաւոր հողիներ լոկ, այս կարգի պարագաներուն, երբ ամբողջ ազգի մը պատկանող իրաւունքի և սեպհականութեան գործն է խնդրոյ առարկայ, չեն կրնար զղալ համազգային պարտքն ու կարևորութիւնը գործին։ Դժբախտաբար քիչ է թիւը անոնց, որոնք զիտեն տեսնել նուիրական պատմականներու ներքէ կըած այն հոգիները, որոնք դարերով իրենց քրտինքն ու աբիւնը իրար խառնեցին, աւերներէն և առիւծի ժանիքներէն փրկելու սրբազան այս ժառանգութիւնը։

Դիւրին չէ եղած անշուշտ ազնիւ ճիգերու և զոհողութիւններու այս գործը, պատմութեան դարերն ի վեր։ Անոնք որ ծանօթ են այս Հաստատութեան կեանքին և անոր շուրջը եռացող իրադարձութեանց, կրնան վկայել թէ հրաշքներու հաւասար շանքեր ի գործ դրուած են, գիմարելու աղէտներն ու դժուարութիւնները, որոնք միշտ անպակաս եղած են միջազգային կրօնական այս ոստանէն ներս։

Այդ հրաշքը նախ մեր ժողովուրդին սէրն է, իր հոգևոր ու ազգային սրբութիւններու և հաստատութիւններու նկատմամբ, ապա Աստուծոյ հրաշագործ գործութիւնը, որ չէ լքած մեզ բնաւ, մեր ազգային տաքնապներու և ժամանակի չար բերութեանը ընդմէջէն։

Փառք երախտաշատ մեր նախնեաց, որոնք ըրած են իրենց լաւագոյնը, Ս. Երկրի մէջ՝ նախ մեզի համար ապահովելու հոգևոր այս գանձը, ապա յաջորդ սերունդներուն կտակելու սրբազան իրաւունքը, որ հակառակ ժամանակի ընթացքին ենթարկուած բազում կրճատութեան, տակաւին կրնայ մեզի երախտագիտութիւն հարկադրել անոնց սուրբ յիշատակին առջի։ Այժմ մերն է պարտքը ընելու մեր գերագոյնը, պահելու և մեր յաջորդներուն յանձնելու ազգին այս

ժառանգութիւնը: Ասիկա միայն եկեղեցական ու ազգային պարտականութիւն մը չէ, այլ նաև փառք մը և պատիւ մը, միջկրօնական և միջազգային այս նուիրական ուստանին մէջ:

Քաղցր զգացումն ունինք մտածելու, թէ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան ուսերուն դրուած այս ծանր բայց սրբազան պարտականութիւնը միայն մերը չէ, այլ բովանդակ Հայ ժողովուրդին, ի սփիւռս աշխարհի: Վստահ ենք որ մեր ազգային հաստատութիւնները, կրօնազգած և ազգանուէր ունևորներ, ինչպէս նաև բովանդակ Հայութիւնը միահամուռ, պիտի չուզեն որ մեր Եկեղեցիին ու Ազգին դիրքը նուազի կրօնական ու ցեղային իրաւունքներու մրցաբանը հանդիսացող Ս. Երկրին մէջ, և անոնք բոլորը պիտի ընեն իրենց առաւելագոյնը, ապահովելու մեր բաժին իրաւունքները, Ս. Յարութեան Տաճարի համալսարանական այս Մրաբանին նորոգութեան աւիթով:

Հետևաբար պէտք ունինք Հայ Եկեղեցւոյ և ժողովուրդի զտարիւն և հոգեկիր հարազատներու համանուէր օժանդակութեան: Հաւաքականութեանց դարն է որ կ'ապրինք, հաւաքական ճիգերու և զիտակցութեան տրիտուրով միայն իրենց յաշոգութեան աւարտին կրնան յանգիլ այս կարգի մեծ ձեռնարկներն ու պարտականութիւնները, թոյլ չտալու համար որ Լուսաւորչի և Տըր-դատայ, Վկայստերի և Պահլաւունեաց, Բազրատունեաց և Ռուբինեանց շինութիւններով, աւանդութիւններով և յիշատակներով սկզբնաւորուած և պայծառացած, ինչպէս նաև Պարոնտէրներու, Շղթայակիրներու և իրենց արժանաւոր յաջորդներու բարի ջանքերով արդիւնաւորուած այս հրաշալի Տունը Ազգին դադրի իր դարաւոր դերէն, որովհետև Ս. Երկրի մէջ մեր զոյութեան կառոյցն ու իրաւունքը, իր լոյսն ու ներշնչումը կը ստանայ Ս. Յարութեան Տաճարէն, մեր Տիրոջ հրաշալոյս Գերեզմանէն:

Թաշորդիւ պիտի անդրադառնանք նորոգութեան գործին մէջ մեզի ինկած նիւթական բաժինին և դայն կարենալ հայթայթելու միջոցներուն, այն վստահութեամբ թէ չկայ դժուարութիւն մը որ կարելի չլլայ նուաճել, ինչպէս նաև նպատակ մը որ կարելի չլլայ իրագործել: Ի վերջոյ կեանքը, ըլլայ անիկա անհատներու կամ հաւաքականութիւններու պարագային, ուրիշ բան չէ, բայց բեռ մը պարտականութիւններու՝ զորս պատուով պէտք է կրել:

